

ผลการทดลองใช้ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) เพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เรียน

Results of an Experiment on the Use of Credit Bank System to Improve the Learners' Quality and Enhance their Basic Education

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชราภา ตันติชูเวช

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อทดลองรูปแบบการบริหารจัดการ กระบวนการและกลยุทธ์การดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดตาก ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้พัฒนาขึ้นในระดับสถานศึกษา ผู้วิจัยทดลองกับสถานศึกษานำร่องระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน 11 แห่งจากในอำเภอเมืองตากและอำเภอแม่สอด ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล 6 วิธี คือ 1) การสังเคราะห์เอกสาร 2) การประชุมสนทนากลุ่ม 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อรับฟังความเห็นและจัดทำเกณฑ์การทดลอง 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียน 5) การศึกษา

ภาคสนามโดยการนิเทศ ติดตามในสถานศึกษา และ 6) การสื่อสารทางเทคโนโลยี เช่น ไลน์ โทรศัพท์

ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นแบ่งเป็นผลที่เกิดกับสถานศึกษาและผลที่เกิดกับผู้เรียน โดยผลที่เกิดกับสถานศึกษา อาทิ การสร้างเครือข่ายและบันทึกข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาในการเชื่อมโยงความรู้ และประสบการณ์เทียบโอน ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน อาทิ ผู้เรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: ระบบการสะสมหน่วย / การเรียนรู้ / การศึกษาขั้นพื้นฐาน / คุณภาพการศึกษา

Abstract

This research aimed at investigating an experiment of the implementation of the management model, its processes, and strategies on the basic education institutions

where the credit bank system developed by the Office of Education Council was piloted. The researcher conducted an experiment with basic education pilot schools in formal education, informal education, and non-formal education contexts under the jurisdiction of the Ministry of Education as well as the local administration organizations. A total of 11 schools were purposively sampled from Muang Tak and Mae Sott District. The researcher collected the data from six different sources: 1) document synthesis 2) focus group discussions 3) Workshops for the purpose of listening to comments and preparing the test criteria 4) lesson learned workshops 5) follow-ups and on-site supervision of the schools and 6) verbal correspondence through communication technologies such as Line Application and telephone.

The results were divided into two effects – effects on the schools and effects on the learners. The effects on schools were the creation networks and memorandum of understanding (MOU) among the schools for the creation of knowledge building and experience transfer. Among the effects on the learners were the provision of educational opportunities for those who would like to return to schooling and other educational opportunities.

Keywords: Credit Bank System / Basic education / Quality education

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของยูเนสโก (UNESCO) ประกอบไปด้วยสี่เสาหลัก (Four Pillars) ทางการศึกษา คือ การเรียนเพื่อรู้ (Learning to Know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ (Learning to Do) การเรียนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมกับผู้อื่นได้ (Learning to Live together) และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในศตวรรษใหม่ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นการเชื่อมโยงกันของการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ตลอดจนการเทียบโอนความรู้ที่เป็นผลมาจากประสบการณ์ ประกอบกับข้อเสนอทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 ได้ให้ความสำคัญกับทักษะชีวิตและการทำงาน ตลอดจนทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ที่เป็นกลไกสำคัญต่อการเรียนรู้ของวิชาแกนต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมี โดยระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) เป็นการดำเนินการเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและประชาชนได้นำผลการเรียนรู้และประสบการณ์การทำงานหรืออาชีพทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ที่สะสมไว้มาเทียบโอนกันได้ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนหรือผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสเชื่อมโยงการเรียนรู้หรือประสบการณ์การทำงานสามารถพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ลดขั้นตอนและความซ้ำซ้อน และสามารถนำไปใช้ในการเรียนและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการพัฒนาประเทศในที่สุด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558)

จากการศึกษาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของประเทศไทยของสำนักงานเลขาธิการสภา (2558) พบว่า ประเทศไทยยังไม่มีการจัดระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ หรือธนาคารหน่วยการเรียนรู้ หรือธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank System) ที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีการกำหนดเรื่องของการเทียบโอนผลการเรียนไว้อย่างชัดเจนขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาทางปฏิบัติที่ยังไม่สอดคล้องกันของแต่ละหน่วยงานที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ ผลการศึกษาเปรียบเทียบระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและประเทศไทย โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558) ได้มีข้อเสนอแนะนโยบายว่า สมควรจัดให้มีระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดให้มีหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้เป็นองค์กฤษฎี โดยมีการดำเนินงาน คือ รูปแบบหน่วยงานกลางการสะสมหน่วยการเรียนรู้คือ สภาการศึกษา โดยไม่ยึดโยงต้นสังกัด ข้อดี คือ เกิดเอกภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงาน ข้อจำกัด คือ อาจเกิดช่องว่างในการบริหารจัดการและความรับผิดชอบของต้นสังกัด โดยระหว่างนี้ให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลาง ทำการวิจัยและทดลองระบบดังกล่าวเพื่อยืนยันความเป็นไปได้ในการใช้ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นดังกล่าวนี้กับสถานศึกษาต่อไป

ภายหลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้น ในปี 2558 จำนวน 10 อำเภอ 5 จังหวัด โดยมีจังหวัดตาก เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่เป้าหมายการพัฒนา ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ และอำเภอแม่ระมาด ที่การศึกษามีส่วนร่วมสำคัญเป็นกลไกการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว มีความหลากหลายของประชากร และมีการจัดการศึกษาในทุกระดับและประเภท โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการสะสมหน่วยการเรียนรู้จึงได้เสนอแนะสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาให้ทำการทดลองระบบครั้งนี้ในพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติ จึงเห็นสมควรมีการวิจัยทดลองระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น และเนื่องจากเป็นการทดลอง ยังไม่มีการออกกฎหมายรับรองเป็นการเฉพาะ สมควรให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำหน้าที่ทางวิชาการตามบทบาทของหน่วยงานกลางในด้านวิจัยและพัฒนาไปพลางก่อน ร่วมด้วยต้นสังกัดและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนว่าระบบดังกล่าวนี้จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพและยกระดับการศึกษาของผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ จึงได้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพและยกระดับการศึกษาของผู้เรียนโดยใช้ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดตากขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อทดลองรูปแบบการบริหารจัดการกระบวนการและกลยุทธการดำเนินงานของ

สถานศึกษาชั้นพื้นฐานทั้งในและนอกระบบ ตามระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้พัฒนาขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

ผลการทดลองใช้ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) เพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานของผู้เรียน จำกัดขอบเขตการวิจัยเฉพาะการทดลองระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ฯ จากข้อเสนอนโยบายในรายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558) ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตาก ดังนี้

1. ทดลองการบริหารจัดการ กระบวนการดำเนินงาน และกลยุทธ์ตามระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ทั้งในและนอกระบบ จำนวน 11 แห่งในอำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ และอำเภอแม่สอด ที่พร้อมเข้าร่วมโครงการ และรายงานถอดบทเรียนของสถานศึกษาที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดและขยายผลในสถานศึกษาอื่น ๆ

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากำหนดตามเกณฑ์ความพร้อมและสมัครใจของสถานศึกษาผู้ให้ข้อมูล ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการ และหรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบฝ่ายวิชาการของ

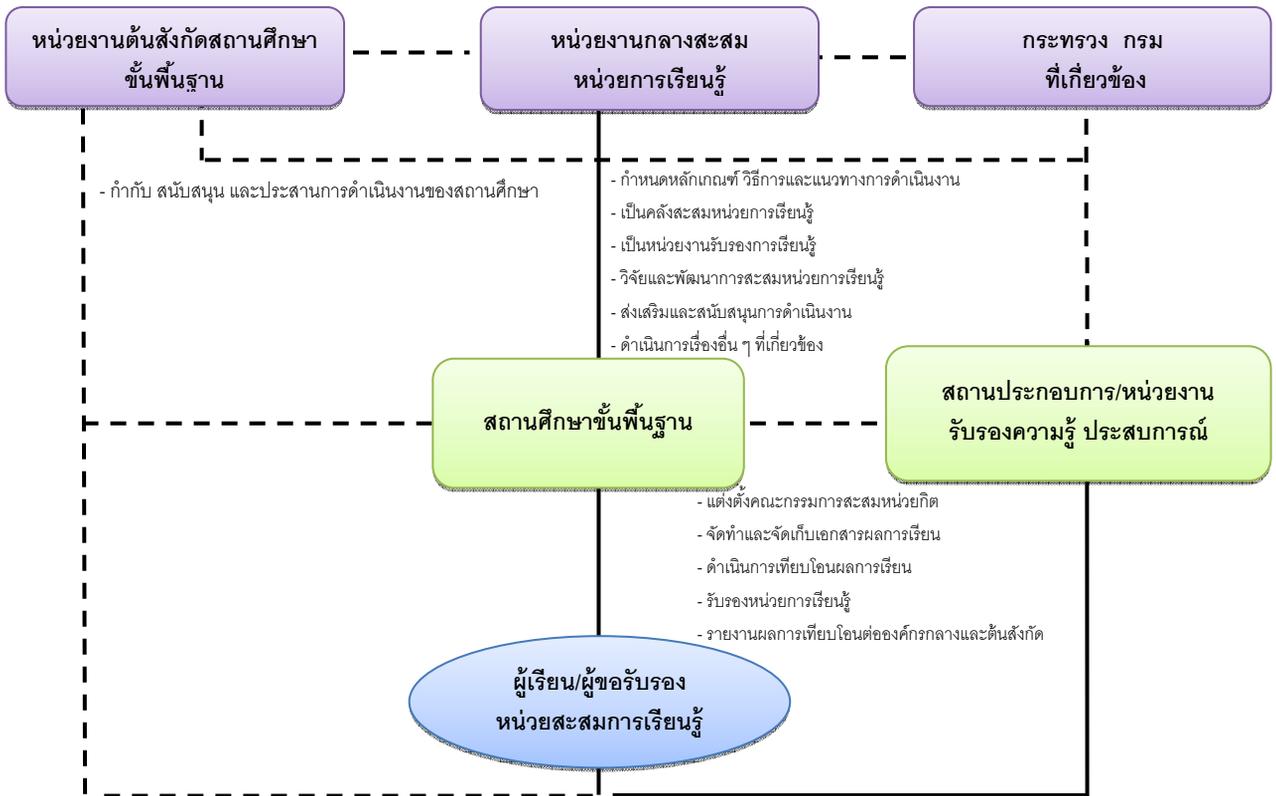
สถานศึกษา คณะกรรมการสะสมหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดตั้งขึ้น คณะทำงานที่สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการมอบหมาย จำนวนสถานศึกษาละ 3 – 5 คน สถานศึกษาที่เข้าร่วมการทดลองประกอบไปด้วย

- 1.1 สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

- 1.2 สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 แห่ง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทดลองระบบและแนวทางการบริหารตามระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาพัฒนาขึ้น โดยศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษาวิทยาลัยครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558) ในด้านการบริหารจัดการ กระบวนการ และกลยุทธ์การดำเนินงานของหน่วยงานกลางและสถานศึกษาชั้นพื้นฐานทั้งในและนอกระบบ ตามรูปแบบหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้สื่อสารตรงสถานศึกษาที่กำหนดหน้าที่ของหน่วยงานทั้งระดับส่วนกลางและสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน และผู้เรียนดังปรากฏตามภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
รูปแบบหน่วยงานกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้สื่อสารตรงสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

การรวบรวมข้อมูล โดย

1. สังเคราะห์เอกสารตามกรอบแนวคิดการวิจัย
2. สนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อกำหนดแนวทางการทดลอง จำนวน 1 ครั้ง และสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณารายงานผลการวิจัย จำนวน 2 ครั้ง
3. การประชุมปฏิบัติการ นักวิชาการผู้บริหารสถานศึกษาและครู เพื่อรับฟังความเห็นและจัดทำเกณฑ์การทดลองฯ จำนวน 1 ครั้ง
4. ประชุมปฏิบัติการถอดบทเรียน จำนวน 2 ครั้ง

5. การศึกษาภาคสนามโดยกรณีศึกษา

ติดตามในสถานศึกษาผ่านการสัมภาษณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโครงการวิจัย จำนวน 1 ครั้ง ตามที่ประชุมและสัมมนาที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดขึ้น ตลอดจนการสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ แอปพลิเคชันไลน์ และอินเทอร์เน็ต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

แบบสังเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยในการรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษา ติดตามของที่มีวิจัย การประชุม และการสัมมนาที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและผู้วิจัยจัดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสาร เช่น ประวัติฐานข้อมูล การเทียบโอนรายวิชาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ รายวิชาที่ดำเนินการขอสะสมหน่วยการเรียนรู้ กรณีตัวอย่างของผู้ขอสะสมหน่วยการเรียนรู้จากสถานศึกษา เป็นต้น ผลการนิเทศติดตามสถานศึกษา การสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ และการสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยวิเคราะห์จากความสอดคล้องของข้อมูลแต่ละด้าน รวมถึงผลการดำเนินงาน การสะสมหน่วยการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงกับสถานศึกษา และผู้เรียนภายใต้ตัวแปรของกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการทดลองรูปแบบการบริหารจัดการ ด้วยการนำรูปแบบของระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งพื้นที่การทดลอง ออกเป็น 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองตาก (เป็นอำเภอที่ไม่มีพื้นที่อยู่ในเขตการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ) และอำเภอแม่สอด (เป็นอำเภอที่มีพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ) สถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองตาก จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 1 กิตติขจร โรงเรียนตากพิทยาคม โรงเรียนไฮเทค – เทคโนโลยีตาก ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย อำเภอเมืองตาก วิทยาลัยเทคนิคตาก และวิทยาลัยชุมชนตาก สถานศึกษาในเขตอำเภอแม่สอด จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านแม่โกนเกน โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ตาวกลาง มิตรภาพที่ 26 โรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอด อินเตอร์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยอำเภอแม่สอด และวิทยาลัยเทคนิคแม่สอด ผู้วิจัยแบ่งผลการทดลอง ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับสถานศึกษาและระดับผู้เรียน

ผลการทดลองระดับสถานศึกษา พบว่า สามารถดำเนินการได้ในบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ที่เป็นนิติบุคคลอยู่แล้ว (ยกเว้นโรงเรียนเทศบาล 1 กิตติขจร เนื่องจากสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ที่มีอิสระ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การเทียบโอน ผลการเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์ ตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการเรื่อง การเทียบโอนผลการเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ประกาศ ณ วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2546 จากการเทียบโอนผลการเรียน จำนวน 416 วิชา รวม 237 คน และเทียบโอนประสบการณ์ จำนวน 5 วิชา รวม 5 คน ที่สามารถนำไปสะสม หน่วยการเรียนรู้ได้

นอกจากนี้ พบว่า สถานศึกษาเกิดการรวมตัวกัน เป็นเครือข่ายและมีการทำความตกลงร่วมกัน อันก่อให้เกิดเอกภาพและการบูรณาการทางการบริหารจัดการศึกษา ความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันส่งผลต่อการเปิดโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน สูงขึ้น ครูมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสะสม หน่วยการเรียนรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนา กระบวนการทำงาน เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ยกเว้น โรงเรียนรามบริรักษ์อินเตอร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชน สอนวิชาชีพระยะสั้น ในช่วงที่ดำเนินการทดลองยังไม่มี ผู้เรียนเข้าเรียนแต่โรงเรียนก็ได้เตรียมการดำเนินงานที่ กำหนด

จุดเด่นของการทดลอง คือ เกิดนวัตกรรม การรวมตัวของสถานศึกษาเป็นเครือข่ายและทำ ข้อตกลง (MOU) ร่วมกัน ทำให้เกิดฉันทกัณธ์กันทำงาน ให้สำเร็จ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการพัฒนาหลักสูตร และรายวิชาที่รองรับการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนระหว่างสถานศึกษา

สำหรับผลที่เกิดขึ้นระดับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนที่ขาดโอกาสหรือออกจากระบบการศึกษาไปแล้วได้รับโอกาสและกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาอีกครั้ง ขณะที่ข้อจำกัดที่เกิดจากการทดลอง คือผู้บริหารและครูที่สถานศึกษาไม่เคยดำเนินการเกี่ยวกับการเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ ที่จะนำไปสู่การสะสมหน่วยการเรียนรู้ ขาดความรู้ความเข้าใจและไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ครูมีภาระงานมากทำให้การดำเนินงานล่าช้า ผู้วิจัยต้องนิเทศ ทำความเข้าใจซ้ำ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการทดลองใช้ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) เพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เรียน ผู้วิจัยอภิปรายตามประเด็นสำคัญของผลการทดลองคือ ผลการทดลองระดับสถานศึกษา และระดับผู้เรียน

สำหรับผลการทดลองระดับสถานศึกษาที่พบว่าสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ในบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เป็นนิติบุคคลอยู่แล้ว (ยกเว้นโรงเรียนเทศบาล 1 กิตติขจร เนื่องจากสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) และมีอิสระในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง การเทียบโอนผลการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ประกาศ ณ วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2546 อยู่แล้วนั้น แม้ว่า สถานศึกษาบางแห่งจะไม่เคยดำเนินการมาก่อนหรือดำเนินการบ้างเล็กน้อย แต่เมื่อได้มีการเสริมทางวิชาการทั้งการเข้าร่วมทดลอง การได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการทำงานด้วยการวิจัยและ

พัฒนาและทดลองการสะสมหน่วยการเรียนรู้ดังกล่าว ทำให้สถานศึกษามีศักยภาพในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ ทั้งในด้านการดำเนินงานตามภารกิจเกี่ยวกับการเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ที่สามารถนำไปสู่การสะสมหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนส่งผลให้ช่วยให้ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัยตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะมาตรา 15 กล่าวว่า “การจัดการศึกษามีสามรูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงานด้วย”

นอกจากนั้น ยังพบนวัตกรรมสำคัญทางการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายสถานศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ทั้งที่เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษาในลักษณะการบริหารจัดการตนเองเชิงพื้นที่ (area-based management) มีการทำข้อตกลงร่วมกันในการเทียบโอนและต่อยอดการเรียนรู้จากการสะสมหน่วยการเรียนรู้ที่นับได้ว่า เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ในกิจกรรมของการทดลองนี้ เกิดการพัฒนาวิจัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เทียบโอนกันได้กับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง ดังตัวอย่างของการที่วิทยาลัยเทคนิคตากให้ผู้เรียนที่ไม่มีคุณสมบัติในการสมัครเข้าเรียนสามารถ

ลงทะเบียนเรียนได้ล่วงหน้า และสะสมหน่วยการเรียนรู้ ได้จนเมื่อผู้เรียนมีคุณสมบัติครบที่จะสามารถสมัครเข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัยเทคนิคตากได้

ในการทำงานเกี่ยวกับวิทยาลัยเทคนิคแม่สอดที่ทำข้อตกลงกับโรงเรียนบ้านแม่โกนเกนและโรงเรียนชุมชนบ้านแม่ดาวกลางมีตรภาพที่ 26 ที่มีการเรียนและเทียบโอนรายวิชาไว้เมื่อผู้เรียนเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีโอกาสมาเข้าเรียนต่อและผ่านการประเมินรายวิชาที่วิทยาลัยเทคนิคศรีบรองไว้และเทียบโอนรายวิชาให้ ทำให้ผู้เรียนสามารถลดรายวิชาที่เรียน ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย หรือการที่วิทยาลัยเทคนิคตากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนบางวิชาล่วงหน้าและเมื่อมีความพร้อมเข้าศึกษาต่อก็นำผลจากรายวิชานั้นมานับหน่วยกิตการเรียนได้ นับเป็นจุดเด่นของวิทยาลัยทั้งสองที่เปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนที่ยังไม่มีความพร้อมในช่วงเวลาหนึ่งแต่มีความตั้งใจเรียนสามารถเข้าเรียนและสะสมหน่วยการเรียนรู้ได้ก่อนล่วงหน้าก่อน ที่ผู้เรียนจะมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ทำให้ผู้เรียนไม่เสียโอกาสทางการศึกษาต่อ

ที่สำคัญ จากการรวมตัวกันเองในพื้นที่ ยังพบผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่โดดเด่นทั้งด้านวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การตัดสินใจ การกำกับติดตามงานอย่างใกล้ชิด การยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน ทั้งบทบาทผู้นำและผู้ตาม ทั้งที่ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาต่างกัน แต่มีเจตนารมณ์ร่วมเดียวกันที่นายกฤษฎ์ เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและผนึกกำลังกันทางการศึกษาที่มีแนวโน้มความยั่งยืน จากการผูกพันและร่วมมือกันดำเนินงาน และสามารถเป็นต้นแบบการปฏิรูปการศึกษาแบบการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นหรือพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ขณะเดียวกันยังพบประเด็นสำคัญด้านการพัฒนาหลักสูตรและรายวิชาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตชุมชนและท้องถิ่น ดังเช่นการพัฒนารายวิชาการจัดทำกระทงสายของโรงเรียนเทศบาล 1 กิตติขจร ขึ้น และการเทียบโอนการเรียนรู้อาชีพจัดทำกระทงสายดังกล่าวของผู้เรียนกับการปฏิบัติในชุมชนของผู้เรียนที่บูรณาการการเรียนรู้อะไรและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นเข้าด้วยกันผ่านกระบวนการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติในโรงเรียนที่นับเป็นการสืบสานและถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ายิ่ง ที่สมควรขยายแนวคิดและรูปธรรมไปยังสถานศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างดี ภาพการทำงานดังกล่าวและความสำเร็จที่เกิดจากการทดลองมีในหลายพื้นที่ตามผลการทดลองและการสังเคราะห์ผลการทดลองการสะสมหน่วยการเรียนรู้ที่กล่าวมาแล้ว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1.1 สังเคราะห์ข้อมูลโดยนำผลการทดลองและข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อสภาการศึกษาเพื่อรับทราบและเสนอแนะนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อกระทรวงศึกษาธิการ คณะรัฐมนตรีตามลำดับ

1.2 ประสานต้นสังกัดของสถานศึกษาทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการและแนวทางการดำเนินงานการสะสมหน่วยการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกันทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษาและ

การอุดมศึกษา ตามผลการทดลองและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรจัดให้มีการวิจัยและพัฒนากระบวนการสะสมหน่วยการเรียนรู้ และขยายผลการทดลองการสะสมหน่วยการเรียนรู้ไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษาส่วนใหญ่ทุกภูมิภาค ทั้งสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา การอุดมศึกษา การศึกษานอกระบบ

และตามอัยาศัย การศึกษาพิเศษ ทั้งในสถานศึกษาของรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานประกอบการ

2.2 ควรศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสะสมหน่วยการเรียนรู้ในระดับการศึกษาต่าง ๆ พร้อมนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในแต่ละภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

พิณสุดา สิริธวัชศรี. (2557). การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21. ใน **เอกสารการประกอบการประชุมวิชาการ "อภิวัดณ์การเรียนรู้...สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย (6-8 พฤษภาคม 2557)** (หน้า 6-20).

กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). **แนวทางการศึกษาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.